

OŚRODEK DOKUMENTACJI ZABYTEKÓW w WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

1. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” - Punkt Oporu „Godula”
CIĘŻKI SCHRON BOJOWY OB.NIE UŻYTKOWANY

2. *Czas powstania*

ok 1937 r

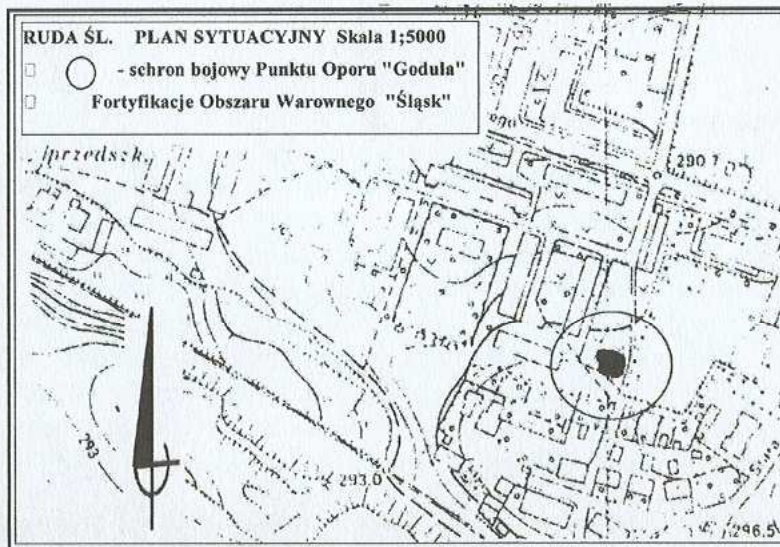
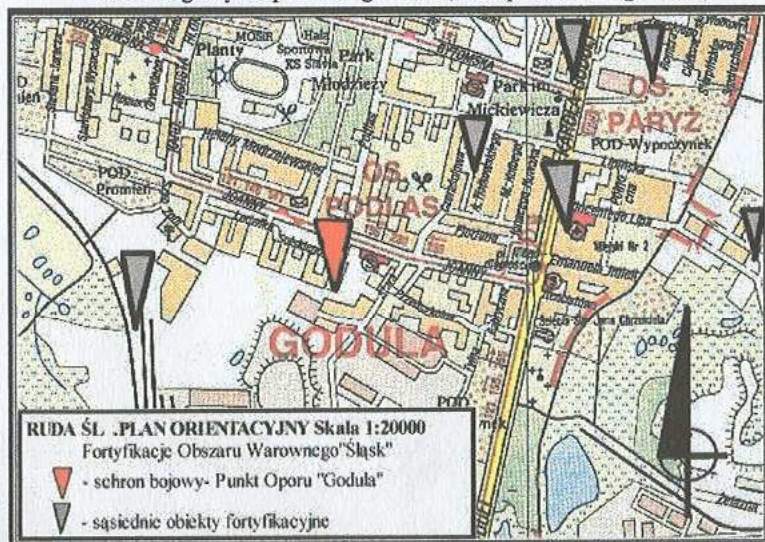
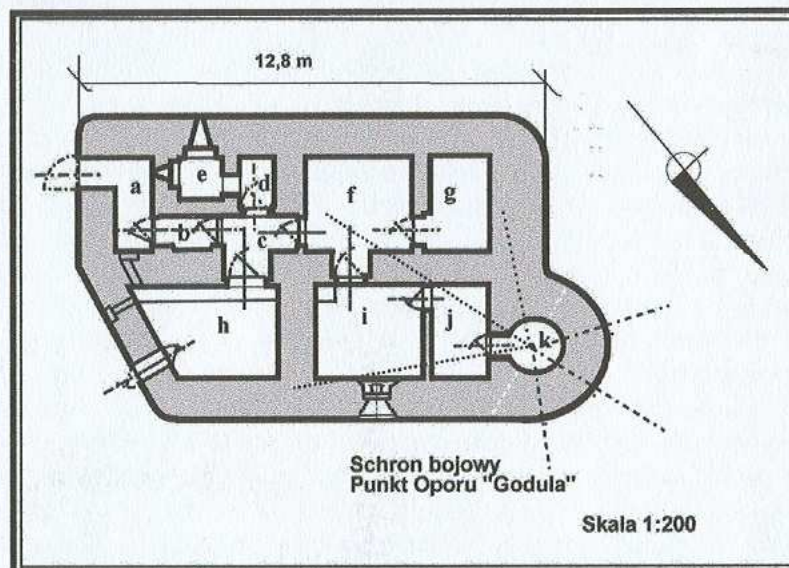
3. *Miejscowość*

**RUDA ŚLĄSKA -
GODULA**

11. *Zdjęcie rzut przekrój sytuacja orientacja*

Widok ogólny od północnego – zach(kier.spodziewanego ataku)

4. *Adres*

rejon ulic Solskiego i Starej
nr hipoteczny Dz. nr777/45
; KW 8401R

5. *Przynależność administracyjna*

województwo katowickie
gmina miasto Ruda Śląska

6. *Poprzednie nazwy miejscowości*

Godullahütte,

7. *Przynależność administracyjna*

przed 1 VI 1975
województwo katowickie
powiat miasto Ruda Śląska

8. *Właściciel i jego adres*

własność Gminy

9. *Użytkownik i jego adres*

Administracja Domów
Mieszkalnych MPMG nr
4

ul.Hłonda 4 Ruda Śląska

10. *Rejestr zabytków*

Nr

data

Teren Goduli obejmował obszar pomiędzy Orzegowem, Chebziem i Lipinami. W II połowie XIX w należał do Schaffgotschów. Od 1854r funkcjonowała tu duża huta cynku nazwana na cześć wielkiego poprzednika Schaffgotschów Karola Goduli - zmarłego w 1848r "króla cynku". Istnienie huty decydowało o szybkim rozwoju osady. Do jej zagospodarowania przyczyniło się także górnictwo. W sąsiedztwie huty funkcjonowały szyby kopalni Paulus-Hohenzoller - m.in "Schlegel" i "Carl". Zakłady szybowe powiększały zurbanizowaną strefę rozbudowywanego osiedla robotniczego. Poza tą strefą od zach. rozciągały się rozległe hałdy. W 1919r zatrzymano hutę a z części zakładu utworzono fabrykę gwoździ.

Dalsze istotne przeobrażenia nastąpiły w 1921r. gdy na pn od Goduli i Orzegowa ustalono przebieg granicy państwowej. Z chwilą wprowadzenia granicy rozpoczęto organizację obrony państwa w strefie przygranicznej. Przyjęto koncepcję budowy fortyfikacji stałych. Realizacja nastąpiła po dojściu Hitlera do władzy. Zadanie przydzielono 23 Dywizji Piechoty. W drugiej poł. 1933r w Sztabie Generalnym zatwierdzono projekty pierwszych obiektów obronnych. W ślad za tym uzyskano pożyczki i kredyty. Zgodnie z harmonogramem w okresie 1933-1936r wykonano prace przy budowie fortyfikacji dla trzech pierwszych punktów oporu. Powstały poza terenem Goduli - w rejonie Bobrownik, Kochłowic i Dąbrówki Wielkiej. W 1937r w następnym etapie zbudowano umocnienia na linii Dąbrówka Wielka-Kochłowice przecinając m.in tereny Łagiewnik Goduli i Czarne Lasu. Ostatecznie powstały kolejne punkty oporu - "Łagiewniki", "Wzgórze 319" i w pobliżu Nowego Bytomia/ i "Godula". Ostatni rozbudowano na wzgórzu 294, na obrzeżu osady, od zach. i pn.

Ciężki schron bojowy - usytuowany w rejonie dawnej granicy państwa (odl. min ok.2000m) na pld. - zach krańcu ówczesnego osiedla Gogula po pn.- zach. stronie fabryki gwoździ. Położenie schronu dominowało nad otwartym, niezabudowanym terenem rozciągającym się na pn w obniżeniu aż do Orzegowa oraz na zach aż po Rudę.. Kierunek południowy przesłaniała duża hałda, powodująca powstanie rozległego pola martwego. Schron zbudowany w układzie punktu oporu "Godula" ,w jego zachodniej części. Lokalizacja utrudniała maskowanie co gwarantowało celny ostrzał artyleryjski podczas ataku. Stąd zastosowano tu typ wytrzymałości obiektu "D"- ciężki Aktualnie, położenie schronu wyznacza obszar zawarty między ulicami Starą i Ludwika Solskiego. Schron z racji swej lokalizacji zamykał drogi łączące Rudę z Godulą oraz flankował drogi łączące Orzegów z Godulą. Był przygotowany do wykonania zadań ogniowych ckm w sektorze około 230° [4090 tysiecznych artyleryjskich IIRP] przedpoła wchodząc w system flankujących ogni krzyżowych z ckm -am i schronów sąsiednich. Jednocześnie bronił stropów czterech schronów. Jego lokalizacja dominująca nad obniżonym terenem nadgranicznym na kierunku pd - zach, zach, pn - zach, pn "zmniejszała ilość pól martwych tworząc rozległe pole śmierci szczególnie na przedpołu zach i pd - zach i pn - zach gdzie w sierpniu 1939 roku zbudowano system zapór przeciwpiechotnych (płot flandryjski) i przeciwpancernych (trzy rzędy szyn kolejowych wbitych pionowo w ziemię).

Schron: zbudowany w konstrukcji żelbetowej wylewanej, zbrojonej prętami stalowymi O 10mm w warstwie zewnętrznej oraz O 20mm w warstwie wewnętrznej - grubość ściany czołowej 1.75+2 m, grubość ścian bocznych ze strzelnicami .1,2+.1.3m, grubość ścian wewnętrznych 1m. Schron jednokondygnacyjny ze stropem żelbetowym wylewanym, z belkami stalowymi wzmocnień przeciwdpryskowych w odstępach co .0,36 m. Pomiędzy belkami na całości wierzchnie pasy uszczelniające z blachy stalowej grubości 5mm. boś ci stropu ok. 1,5m Ściany zewnętrzne od środka zabezpieczone stalową siatką przeciwdpryskową. powierzchnie zewnętrzne oraz wewnętrzne ścian nie tynkowane z widocznymi śladami deskowania. Od zewnątrz na styku z podłożem ściany zabezpieczone izolacją z lepiku. Budowla na rzucie nieregularnym zbliżonym do prostokąta. O dłuższej osi zorientowanej pn - zach, pd - wsch. W wierzchołkach zaokrąglenia. W układzie bryły odsłonięte partie widoczne od pn -wsch , pd-wsch i w części od pd - zach. . Pozostałe partie ścian obsypane. W pn. narożniku ponad przysypaną partią żelbetową stalowa kopuła na rzucie pierścienia średnica zewnętrzna Ø .1,8m, grubość ściany 180mm. W kopule 3 otwory pod ckm w osiach ukierunkowanych na pn - zach, pn, pn - wsch oraz 3 otwory obserwacyjne (względnie dla broni osobistej, bądź rkm) w osiach na pd - wsch, pd, oraz pd - zach. Kopuła wyprodukowana przez zakłady Wspólnoty Intresów, zabezpieczona w części stropowej stalowym płaszczem przeciwdpryskowym. W narożniku pd. schronu rostokątny otwór głównego wejścia, pierwotnie zamykany kratą przeciwszturmową. W sąsiedztwie od pn-wsch. kolejno czerpnia powietrza oraz wejście zapasowe. W partii ściany pn - wsch centralnie usytuowana . strzelnica ckm z pancernem o gr 110mm (w najcieńszym miejscu). . o osi prostopadłej do ww ściany, u dołu zasypany ziemią wylot zrzutni granatów. Po lewej otwór wentylacyjny bez osłony pancernej (zerwana).

Wnętrze: jednokondygnacyjne. Wejście do schronu w układzie przedsionka - "a" podwójnie łamanego labiryntowego" zamykała nieistniejącą kratą przeciwszturmową "przestrzeliwana - broniona" strzelnicą z małej izby bojowej-"e". Izba bojowa - "e" posiada drugą analogiczną strzelnicę zewnętrzną dla broni osobistej lub rkm-u o osi pd-zach obecnie zamkniętą ceglami na zaprawie cementowej i od zewn. obsypaną ziemią.

c.d na wkładce

<p>14. <i>Kubatura</i></p> <p style="text-align: center;">m^3</p>	<p>15. <i>Powierzchnia użytkowa</i></p> <p style="text-align: center;">m^2</p>	<p>16. <i>Przeznaczenie pierwotne</i> schron bojowy</p> <hr/> <p>19. <i>Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</i></p> <p>Obiekt od czasu zakończenia drugiej wojny światowej opuszczony i dewastowany. Z uwagi na wytrzymałość konstrukcji schronu stan zachowania budowli stosunkowo dobry, wyposażenie wewnętrzne w znacznej części zdemontowane -proceder złodziejski!.</p> <p>Obiekt wykazuje</p> <ul style="list-style-type: none"> - znaczne zanieczyszczenie wnętrza i zaśmiecenie również w bezpośrednim otoczeniu! Wejście zasypane w 85%. - Na ścianach schronu występują przypadkowe napisy. 	<p>17. <i>Użytkowanie obecne</i> obiekt nie użytkowany</p> <hr/> <p>20. <i>Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</i></p> <p>Powstrzymanie dewastacji i oczyszczenie schronu. Zabezpieczenie utrzymania z przeprowadzeniem elementarnej konserwacji budowli. Oznakowanie oraz popularyzacja podstawowych informacji historycznych na temat miejsca i obiektu. Dla trwałego zabezpieczenia schronu proponuje się przekazanie obiektu zainteresowanym oraz adaptację do współczesnych funkcji /sklepek, kiosk, bar/.</p>
<p>18. <i>Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</i></p> <p>Czerpnia powietrza, strzelnice i otwór wentylacyjny wtórnie zamknięte zaprawą cementową i cegłami – zmiana z lat 70 tych, obecnie w części usunięte.</p>			

1. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA GODULA	2. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” - Punkt Oporu „Godula” CIĘŻKI SCHRON BOJOWY OB.NIE UŻYTKOWANY	3. <i>Zawartość wkładki</i> Ciąg dalszy punktu 12 - historia obiektu punktu 13 - opis obiektu , ilustracje
--	---	--

c.d historii

Jednym z schronów punktu oporu "Godula" był schron bojowy postawiony po pn.- zach. stronie fabryki gwoździ w sąsiedztwie zabudowy szybów "Schlegel" i "Carl". Położenie schronu dominowało nad otwartym, niezabudowanym terenem rozciągającym się na pn w obniżeniu aż do Orzegowa oraz na zach aż po Rudę... Schron uzyskał ciężką konstrukcję oraz jedną kopułę pancerną. W bezpośrednim sąsiedztwie schronu pozostawał drugi obiekt zbudowany od zach. przy linii kolejowej z Kochłowic do Biskupic /także Bytomia/ górujący nad terenem rozciągającym się na zach. w kierunku Rudy. Kolejnym był schron bojowo-pozorny sąsiadujący od pn-wsch. Na całość punktu oporu "Godula" składało się 5 schronów bojowych, 1 tradytor, 1 schron pozorno-bojowy, schron amunicyjny oraz zaplecze koszar. Obiekty rozplanowano na terenie Goduli, Chropaczowa i Lipin. Na tyłach zaprojektowano drugą linię obrony. Na etapie projektowania i budowy schronów w obrębie Goduli fortyfikacje ponumerowano - 13, 14, 15, 16, 16a, 17a, 17b1 181 19 oraz 20,21, 22,23, 24,25, 39,40 ale numery odnosiły się tak samo do obiektów w międzypolach punktów oporu. Schrony o numerach 15 i 40 uzyskały dwie kondygnacje. Większość wyposażono w kopuły pancerne wyprodukowane w Zakładach Hutniczo - Metalowych w Ostrowcu Świętokrzyskim oraz w zakładach Wspólnoty Interesów na Śląsku. Zasadniczy etap prac przeprowadzono w 1937r. W 1938r i 1939r, niektóre roboty kontynuowano budując w szczególności schrony bojowo-pozorne. Za prowadzenie prac na terenie Goduli odpowiadał kpt. Kocin /kierownik budowy I i płk. Jerzy Sochocki /kierownik robót nr 231. Nad całością czuwał dowódca 23 DP płk Jan Sadowski. W 1938r umocnienia uzyskały stan gotowości. Należały do odcinka "C" Nowy Bytom pozycji uznawanej za Obszar Warowny. Dowódcą pozycji został płk J. Sadowski. Prace nad dalszą rozbudową systemu obronnego prowadzone były konsekwentnie do 1939r. W marcu 1939r fortyfikacje Obszaru Warownego podporządkowano armii "Kraków" [dow. gen. Antoni Szylling], .wjej składzie Grupie Operacyjnej "Śląsk"[dow. gen. Jan Sadowski] Obsady fortyfikacji Obszaru Warownego "Śląsk" stanowiły Grupę Forteczną [dow. płk. Wacław Klaczyński] której trzon stanowiły bataliony specjalne -"forteczne". Obsadę schronu pozorno - bojowego jak i wszystkich obiektów fortyfikacyjnych P.O."Godula" stanowili żołnierze 4 kompani spec ckm i 11 kompanii strzeleckiej IV batalionu specjalnego -"fortecznego" 75 pułku piechoty pod dowództwem mjr.Władysława II Wierzbickiego. W dniu 1 września fortyfikacje punktu oporu "Godula" wraz z całym pasem umocnień od Wymysłowa do Kochłowic prezentowały się jako obiekty gotowe i w pełni przygotowane do obrony. W trakcie kampanii wrześniowej pozostawały jednak bezużyteczne. Uderzenie na pozycje polskie 1 IX 1939r skierowano z innych "łatwiejszych i bezpieczniejszych" kierunków. W konsekwencji schrony punktu oporu "Godula" nie były atakowane. W nocy z 2 na 3 września z uwagi na ogólną sytuację na froncie zostały rozbrojone i opuszczone. Stan taki utrzymywał się przez okres okupacji. W pierwszych latach powojennych fortyfikacje dawnego punktu oporu "Godula" traktowane były jako obiekty przydatne dla celów wojskowych. Pozostawały w ewidencji. Równocześnie na terenie pn i pn-zach. części Goduli zrealizowano szereg inwestycji w zabudowie mieszkalnej. W otoczeniu dawnego schronu wzniesiono szkołę orasz kilka bloków. Obiekty przemysłowe w większości rozebrano. Zmiany całkowicie naruszyły pierwotną sytuację miejsca. W latach 90-tych schrony bojowe dawnego punktu oporu "Godula" były obiektami opuszczonymi. W tej grupie schron "osiedlowy" należał do najbardziej zaśmieconych.

Do zespołu projektantów schronów należał płk Jan Sadowski, płk W. Klaczyński. Podstawa wahlowa ckm była projektu mjr. J.K. Wańkowicza.

Kopuła pancerna, widok od północy

Kopuła pancerna, widok od południa

Widok od północnego - wschodu

Strzelnica ckm

1. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA- GODULA	2. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” - Punkt Oporu „Godula” CIĘŻKI SCHRON BOJOWY OB.NIE UŻYTKOWANY	3. <i>Zawartość wkladki</i> Ciąg dalszy punktu 13 - opis obiektu, ilustracje , zdjęcia
---	---	--

cd opisu

Śluza gazowa - „b” tworzona przez dwuskrzydłowe (podział w poziomie) pancerne drzwi główne oraz drzwi gazoszczelne prowadzące do niewielkich rozmiarów korytarza - „c”. Z korytarza na prawo pomieszczenie siłowni i urządzeń filtrowentylacyjnych - „h”, na lewo pomieszczenie WC - „d” pierwotnie z pisuarem w narożniku., na wprost do izby wypoczynku załogi - „f”. Z izby „h” wejście do; izby łączności „g” skąd dowodził dowódca schronu oraz do izby bojowej ckm - „i”. Izba bojowa - „i” jest połączona z kopułą pancerną - „k” oraz jej szybem przez izbę - „j” pełniącą funkcję łącznika wielofunkcyjnego . **Wyposażenie** : zachowane szczątkowo: drzwi stalowe główne, drzwi wewnętrzne wyjścia zapasowego, pancerny strzelniczy ckm z mechanizmem zamykania szczeliny obserwacyjnej, Na ścianach pomieszczeń zachowane w części składane półki oraz składane przyścienne ławki. W izbie bojowej - „i” zachowana stalowa podstawa pod urządzenie wentylacyjne ckm-u.

Instalacje Schron posiadał instalację filtrowentylacyjną napędzaną przez silnik spalinowy służący jednocześnie do napędu generatora energii elektrycznej. Zachowane fragmenty rur instalacji wentylacyjnej oraz blaszane osłony wewnętrzne czerpni powietrza - kanały rozproszania w posadzce. W izbie łączności i dowodzenia- „i” zachowane końcówki czterech przewodów podziemnej instalacji telefonicznej Obszaru Warownego Śląsk. Połączenie rurą głosową dowódcy z kopułą pancerną.

Uzbrojenie składało się z dwóch ckm. wz. 30, kal 7,92 mm [jeden na podstawie fortecznej izba-i , jeden na podstawie wahlowej kopuła -k] rkm wz. 28 kal 7,92 mm, kb ppanc. UR kal 7,92 wz.35 oraz etatowego uzbrojenia załogi

Obsada składała się z oficera i około 16 żołnierzy.

Widok od wschodu

Widok od południowego - wschodu

Czerpnia powietrza

Widok od południa

Zachowany fragment słupka podtrzymującego zasieki wokół schronu

2. *Miejscowość*

**RUDA ŚLĄSKA
GODULA**

3. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” - Punkt Oporu „Godula”
CIEŻKI SCHRON BOJOWY OB.NIE UŻYTKOWANY

4. *Zawartość wkładki*

zdjęcia

Przewody czerpni
powietrza, pomieszczenie - h

Wewnętrzne drzwi
wejścia zapasowego
pomieszczenie - h

Zaśmiecenie
wnętrza
pomieszczenia - h

Półki przyścienne zachowane fragmentarycznie izba - i,j

Strzelnica obrony wejścia, izba bojowa -e

Ławka przyścienna, izba -j

Strzelnica zewnętrzna, izba bojowa -e

3. *Miejscowość*

RUDA ŚLĄSKA
GODULA

4. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” - Punkt Oporu „Godula”
CIEŻKI SCHRON BOJOWY OB.NIE UŻYTKOWANY

5. *Zawartość wkładki*

Zdjęcia, mapy

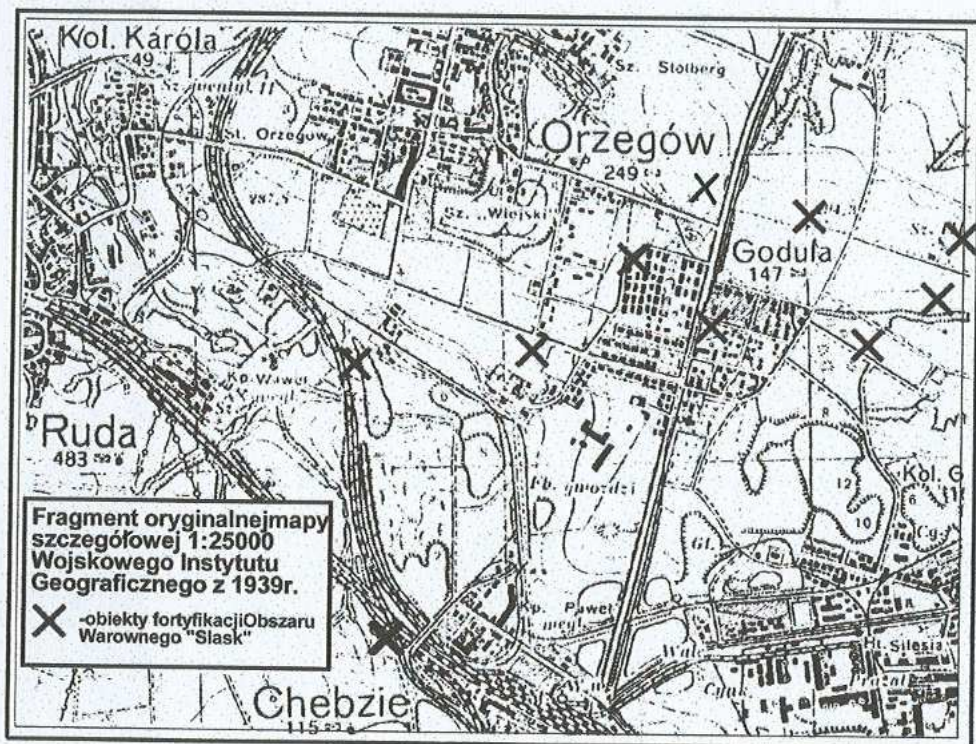
Izba bojowa -e, półka i ławka

Półka przyścienna
izba -j

Podstawa wentylatora
izba bojowa -i

Strzelnica ckm, izba bojowa -i